

”אין דברי תורה מתקיימים, אלא במי שממית עצמו עליה”

פרשת חוקת, (שיחה 1) – נכתב ע”י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו ”אוצרות התורה”.
[הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע”י תלמידו, אך טרם הגיחה]

”זאת התורה, אדם כי ימות בְּאֵהָל” (במדבר יט, יד)

דרשו חז”ל שכדי לזכות לתורה, האדם צריך ללמוד ביגיעה רבה עד ש”ימות”. (בלשון גוזמא – ברכות סג:)
ודאי פשוט הוא שאין שום כוונה להסתכן ממש, כמאמרם ”כל המוסר עצמו למות על דברי תורה, אין
אומרים דבר הלכה משמו”. (בבא קמא סא)

יש לשאול בדרשה עמוקה זו, מדוע לימוד זה מופיע דוקא בתוך פרשת פרה-אדומה?
לכאורה הנושאים שונים זה מזה מאד.

[תשובה]: **תורה וגוף – הפכים!**

נראים דברי מהר”ל (”חידושי אגדות”, ג, קיח) המבאר: ”דבר זה ענין מופלא. כי התורה והגוף שני הפכים.
כי איך תתקיים התורה שהיא שכלית בגוף הגשמי, שהגשמי היפך הנבדל... ואין להם עמידה ביחד”.

כבר ”**חובות הלבבות**” (שער חשבון הנפש, פ”ג, חשבון כה) כותב: ”כאשר לא יתחברו בכלי אחד מים ואש, כן לא
תתחבר אצל המאמין אהבת עוה”ז ואהבת עוה”ב”. ובתחילת שער אהבת ה’ כתב: ”מן הנמנע
שתתישב אהבת הבורא בלבנו עם אהבת העולם”.

מושג זה מופיע בחז”ל בדברי חכמי הנגב ”מה יעביד אינש ויחיה?, ימית את עצמו. מה יעביד אינש
וימות? יְחַיֶּה את עצמו” (תמיד לב). מעניין הדבר שזה יצא מפי ”**חכמי הנגב**”, כמבואר בתמורה (טז:). אמרה
עכסה בת כלב ”כי ארץ הנגב נתתני” שמנוגב מכל טובה (מחוסר תענוגות הגוף), ולכן היו עניים בנכסים, אבל
עשירים בתורה (שם). כי שניהם ניגודיים זה לזה. (”לא כל המרבה בסחורה מחכים” – אבות, ב)

על המשנה (אבות, ד) ”הוי ממעט בְּעֵסֶק, ועסוק בתורה”, מציין מהר”ל שאין הכוונה שהאדם ימַעַט בעסק
מחמת ה**טורח או עצלות**, כי זה לא נקרא שעושה מפני אהבת התורה! ”אבל יש לו למעט מן עסקיו
אע”ג שאינם עליו לטורח ואפילו אוהב העיסוק בטורח, אבל מסלק את עצמו מעניני העולם ומתדבק
במדרגה האלהית, ואז נראה כי חפץ בתורה. ואדם כזה ראוי שיקנה התורה וע”ז אמרו ’אין התורה
מתקיימת אלא במי שממית את עצמו עליה’, כי האדם שהוא בעל גוף אינו ראוי למדרגה השכלית...”
(אבות, עמי קפ-קפא). הרי מפורשת בדבריו תשובה לשאלתנו הראשונה שאין הכוונה למות ממש, אלא
לצמצם את התעניינות האדם בענייניו הגופניים, לתת להם ערך מישני וטפל, מול מטרתו הגדולה
ושאיפתו העיקרית, והיא - לדעת תורת ה’!

”**התורה – מתשת כוחו**” [סנהדרין כו, ב]

בעל המאמר שלנו [בפתיחת השיחה] הרי הוא **ריש לקיש**, שכאשר קיבל עליו עול תורה, מיד נחלשו כוחותיו
ולא יכל לחזור ולחצות את נהר הירדן הגואה ושוטף. (בי”מ פד).
וכמו שמבואר ג”כ במדרש שיר השירים (ה/ד) על הכתוב ”מעולפת ספירים” **שר’ אלעזר**, בנו של רשב”י,
היה בתחילה עם הארץ והיה אכלן גדול. כאשר העגלונים לעגו לו על בלענותו, נקם בהם ובזרועותיו
החזקות הרים והעלה את חמוריהם ושם אותם על גג הבית (ואז היו עולים לגג רק בסולמות!). אבל אחרי
שקבל עליו ר”א עול תורה, נחלש עקב לימודו כל כך שאפילו חולצתו היתה כבדה עליו.

נחזור לענינו.

גם **הרמב"ם** ("מורה נבוכים", א/לד) שיבח ענין החלשת הגוף, בהסבירו מדוע החכמה הפנימית מצויה דוקא אצל היותר מבוגרים בגיל, ולא אצל הצעירים – "כי הענינים האלוהיים) מרוחק לימודו לַבְּחֹרִים, מחמת המיית טבעיהם וטירדת מחשבותיהם בלבת-הגדילה, עד אשר יושג להם נחת ושקיטה ויכנעו לַבְּזֹתֵיהֶם ויהיו ענווים מצד מזגם... וזהו - (בחגיגה יג.) - לא קִשְׂאִי" (=טרם זקנתו). וכן בקידושין (עא.) "ועומד בחצי ימיו" עכ"ל. (=עד כאן לשונו)

ונוסיף בזה דברי **מהר"ל** ("ניצח ישראל", פרק מ"ב): "האדם כאשר הוא בעיקר ימיו (=באמצע) אינו אלוהי, אבל כאשר הוא בסוף ימיו נסתלקו ממנו כוחות הגשמי עד שהוא אלוהי". כנראה, כוחות ההתרגשות והדמיון שולטים בו ומונעים ממנו צלילות הדעת ויישוב הדעת.

"זיקנה היא התגברות השכל. החולשה היא מיעוט כוחות הגוף, ואז מתקרב השכינה אל האדם". (מהר"ל, אגדות ג/נא, עוד עיין דבריו ב"אור חדש", דף קטז, שם כתב: "כל זמן שיש זקנה, גובר כח השכלי יותר").

כלולה בהגדרה הנ"ל ["ימית עצמו"] – התייחסותו של האדם לעניני אכילה.

- "היינו שאוכל במהירות ואינו שוהה (זמן רב) באכילתו, כדרך בני אדם" ("נתיבות עולם", תורה פ"ג)
- והדברים מתבססים על מאמר של חז"ל ("עירובין נד.) "אם משים אדם עצמו כחיה... תלמודו מתקיים בידו".
- ועוד: "ואם יש לו לימוד, לא ימהר אל האכילה. עד כי לפעמים נתקלקל לו האכילה (=כמו המרק שמתקרר), ואינו שוהה ב(משך) אכילתו מפני שהוא רוצה שלא יסור מן התורה, ובזה נראה שהוא שכלי".
- כן מצאנו כי רב, ראה אחד מתלמידיו חופף שערותיו (=מתעדן ומתפנק) ויושב לפניו בשיעור. גער בו "לא תימצא בארץ החיים, לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה!" (סנהדרין קיא.).

עוד כלול בהגדרה של "ממית את עצמו על התורה", כאשר האדם עוסק בתורה **מתוך הדחוק**, ואין לו דַי פרנסתו. "כי אין לך דבר שמקרב את האדם אל השי"ת רק כאשר האדם פורש מן הגשמי... כי החומר הוא מסך מבדיל בין השי"ת והאדם" ("נתיבות עולם", תורה, פ"ד).

כמובן, אין הכוונה שהאדם מלכתחילה יקלקל לו את צרכיו הגשמיים, או יתרשל מההשתדלות להשיגם, כפי שנצטוונו מפי חז"ל (תדא"ר יד) "למען יברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידך אשר תעשה" (דברים יד, כט). אלא הכוונה היא שאפילו אם ח"ו אין האדם מצליח להשיג צרכיו כפי שהיה רוצה, לא בגלל זה ייחלש מן עיסוקיו התורניים. האדם יוכיח אז את עצמאותו ממצבו הגופני.

ובזה נבין מה שנראה כה תמוה בענין פרה אדומה. הרי היא קרבן וקודש, והיא מובאת מחוץ למחנה? היא טמאה, ומטהרת טהורים? היא מומתת ובוזה תטהר טמא-מת?

אלא עלינו להבחין בין שני דברים שאמנם יש להם שם משותף, אבל באמת הבדל תהומי ביניהם מבחינת תוכנם המהותי. אמנם כל מי שנושם נקרא "חיי" אבל באמת רק **הַדְּבִק בְּאֵל-הַי** ע"י לימוד תורתו, הוא הראוי להקרא "חיי". "ואתם הדבקים בה' אלהיכם – חיים כולכם היום".

האדם הנושא עליו עול תורה ומצוות רק הוא הראוי להקרא "חיי", ולא מי שפורק מעליו עול מלכות שמים ומשתעבד ליצר־גופו או החברה החילונית. ולכן שורפים מחוץ למחנה "פרה אדומה" (צבע המראה על כעס או התרגשות עיוורת) אשר לא נשא עליה עול, כמו שמקומו של טמא מת מחוץ למחנה שכינה.

כדברי ר' שמשון רפאל הירש (על בראשית ז, ב וכן על ויקרא יא, מג) שטומאה זו מסמלת ההשתקעות בכפייתיות של טבע הגוף, אטימה זו שכהן גדול היה משוחרר ממנה (= ולכן כאן רק אלעזר הסגן פעל בטכס). ואמנם, נהוג לקרוא לבית קברות "בית החיים". אין זה לשון סג־נהור, אלא מכוון לפשוטו שהמתים הם החיים האמתיים, שהלכו לפנינו אל עולם השכר והעדן והחיים הנצחיים. האדם הנושא בעול תורני, הוא הבן-חורין באמת.

ובזה נבין הביטוי אצל עוזיה המלך כשנצטרע "וישב בית החפשית" (דהיי"ב כו, כא) ומפרש מהר"ל שהישוב בתוך העם ונושא בעול שלהם, חיים חברתיים, הרי זה עול חביב וטוב. אבל המצורע היושב בדד מחוץ למחנה, הוא "במתים חפשי" (תהלים פח/ו) ולכן זה נקרא "בית החופשית". וזה נאמר כמו כן על כל מי שהוא אנוכיי ושקוע בצרכי עצמו.

על ידי זה נבין ג"כ סיבה חשובה ביותר, מדוע בני ישראל נרדפים קשות (=באיכות) - יותר מכל שאר אומות העולם, והם גם נרדפים בתמידיות (=בכמות) - דור ודור מאז היו לגוי, עד שאפילו בימות קדם בימי דוד, היה זה מצבנו הישן-נושן "ושמתי מקום לעמי לישראל... ולא ירגז עוד, ולא יוסיפו בני עוולה לענותו כאשר בראשונה". (שמואל ב' ז, י).

זה בא לנו דוקא מתוך קרבתנו היתרה לעולם הנבדל. "וכאשר יענו אותנו כן ירבה וכן יפרוץ" (שמות א/ב). "כי העינוי מחליש ומסלק החומר ואז גובר בהם הרוחני ואז ישראל מקבלים הברכה" (מהר"ל, אגדות ב/מח). "לעולם יהא אדם מן הנרדפים ולא מן הרודפין" (ב"ק צג). "כל מי שאינו ב"והיה לאכול", אינו מהם" (חגיגה ה). ויש בזה בכדי להרגיע אותנו על מצבנו בא"י היום.

עלינו כעת לבאר מה שייכות לימוד זה של חז"ל לפסוקנו הדין בעניני שריפת פרה אדומה.

רמח"ל ("ירם משה", דף רטו) העלה שאלה זו, בענין גזירת הנוצרים לשרוף את ספרי התלמוד (בדורו). וענה, "שהשכינה מוסרת עצמה לשריפת הדין החזק (כדל) להציל את ישראל, והיא הניתנת לטהרת טמאים - טומאת מת של הגלות. [הערה. חז"ל ניסחו הדברים באהבה אימהית של הי לישראל: "תבוא אִם (!) ותקנח צֹאת בנה" [במדבר רבה יט/ח] והאמת, הגדר לזה הוא שיהיו ישראל ממיתים עצמם על דברי תורה, על כן הושם פסוק זה לידרש בפרשה זאת. ועתה אמת הוא ודאי שקטרוג גדול נתעורר על ישראל... והאמת, כי במקומות אלה היה הקטרוג יותר, כי לא המיתו עצמם עליה והלכו אחרי הנאות העולם, כי כן בכל איטליה". (בתקופה שלו, וכן כתב שם רמח"ל, בדף רמד, עיי"ש)] במלים אחרות, הרשעים, בחייהם קרוים מתים. (ברכות יח) אם האדם מנותק מן לימוד תורה, אין בו חיות אמתית.

מובא על הרוצח בשוגג, שרבו המלמדו תורה גולה גם כן עמו לעיר המקלט, "שנאמר" וְחַיִּי – עשה לו כדי שיחיה. וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה, כמיתה חשובין. וכן הרב שגלה, מגלין ישיבתו עמו" (רמב"ם, הל' רוצח, ז'א). כדי שהאדם לא "ימות" (ומחוסר תורה הרי הוא כמת, "במחשכים הושיבני כמתי עולם" [איכה ג/ו] וכך העמיקו בנושא זה של "מיתה" בסנהדרין כד. שמדובר על מחוסרי תלמודה של א"י) חייב האדם להחליף מיתה במיתה, ולהמית עצמו על לימוד תורה, כלומר להתייגע ולהתאמץ בשיא כוחותיו, "עד ולא עד בכלל".

יש בכלל זה ההתמדה ושקידה בלימוד תורה, ולא ינהג האדם בתורה כאילו היא עונתית ושייכת ל"זמן" מסוים בלבד, אלא ישכים ויעריב עליה להראות תמידיותה. ("נתיבות עולם", עבודה פ"ג).
צא וראה איך גינו חז"ל בחריפות מי שהוא "לומד תורה לפרקים". (מהר"ל, אגדות ג'רכח)
תביעה זו גם שייכת אלינו, לבל נטעה לחשוב שעיקר עיסוקנו בתורה היא רק בעת שאנו נמצאים בין כתלי הישיבה. אלא ודאי גם את תקופת "בין הזמנים" צריכים אנו לנצל במיטב כוחותינו למען לימוד תורה בהיקפיות ובשקידה של חשק. (הערה: ע"ע שיחותינו בעניני "בין הזמנים")

נלמד נא עקרון זה בענין עמל התורה "שאם למדת הרבה ונצטערת עליה הרבה, נותנים לך שכר הרבה לפי העמל והטורח... ואף שלא למד (לא הספיק לקלוט) הרבה תורה" (מהר"ל, אבות, קז).
זאת אומרת, בשמיים מונים לאדם **מספר השעות** שלמד, ולא **מספר הדפים** שלמד.

דברי הרמח"ל הנ"ל נראים לכאורה פְּדֵרוּשׁ. אבל המכיר בעומק יודע שהם פשט פְּפֵשוּטוּ.
אנו נציגים של כלל ישראל. נעשה את שביכלתנו לקיים את המוטל עלינו, לשקוד כראוי בלימודינו.